

Pojam pranja novca i finansiranje terorizma

Darko Trifunović

doktor nauka iz bezbednosti, profesor na Fakultetu Bezbednosti Beograd, Beograd, Srbija

Suzana Todorović

magistar nauka bezbednosti, Ministarstvo trgovine i turizma, Vlada RS, Banja Luka, Bosna i Hercegovina, suzana.todorovic@mtt.vladars.net

Zoran Janković

doktor nauka iz bezbednosti, Pomoćnik komandira CJB Banja Luka, Banja Luka, Bosna i Hercegovina, jankoviczoka@hotmail.com

Sažetak: Postupak pranja novca predstavlja sve ilegalne aktivnosti kojima se pokušava prikriti pravi izvor novca. Pranje novca i finansiranje terorizma je svakako usko povezano jer se u većini slučajeva novcem proizašlim iz ovoga postupka finansiraju terorističke aktivnosti. Pojam pranja novca odnosi na sve vrste postkriminalnih aktivnosti usmjerenih na prikrivanje imovinske koristi ili vrijednosti stečene na nezakonit način, ulaganjem u finansijski i nefinansijski sistem s krajnjim ciljem njegova ozakonjenja (Cindori, 2010:6). Postupkom pranja novca počinitelji skrivaju stvarno porijeklo i vlasništvo nad tim sredstvima-novcem, drugom imovinom ili pravima koje su stečene kriminalnim radnjama. Iako sredstva stečena ovakvim postupkom nikada neće biti legalna u okvirima zakona postupak pranja novca biće u konačnici uspješan tek kada se uspije prikriti njegov pravi izvor ili vlasništvo. S obzirom na to pranje novca podrazumjeva svaki novac koji je stečen određenom vrstom krivičnog djela te s samim tim postoji uska povezanost između pojma pranja novca i kriminalnih radnji bilo koje vrste. Finansiranje terorizma u ovom smislu specifičan je oblik finansijskog kriminala. U suštini finansiranje terorizma uključuje traženje, sakupljanje ili obezbjeđivanje sredstava sa namjerom da se iskoriste za finansiranje terorističkog akta ili organizacije.

Ključne riječi: terorizam, pranje novca, finansijski sistem.

Primljen / Received: 8. septembar 2016. / September 8, 2016

Prihvaćen / Accepted: 23. septembar 2016. / September 23, 2016

UVOD

Pranje novca i finansiranje terorizma predstavlja globalni problem, koji ima negativne povratne efekte na ekonomskom, političkom, bezbjednosnom i socijalnom planu zemlje. Posljedice pranja novca i finansiranje terorizma su podriivanje stabilnosti, transparentnosti i efikasnosti finansijskog sistema zemlje, ekonomski poremećaji, ugrožavanje reformi, smanjenje investicija i gubljenje ugleda države.

Dakle, pranje novca je proces prikrivanja nezakonitog porijekla novca ili imovine stečenih kriminalom. U slučajevima kada je imovinska korist stečena izvršenjem krivičnog djela, kriminalac ili organizovana kriminalna grupa, traži način da koriste stečeni novac ili imovinu tako da svojim aktivnostima ne privlače pažnju nadležnih organa. Stoga vrše čitav niz transakcija sa krajnjim ciljem da se navedeni novac ili imovina prikažu kao zakonito stečeni. Novac dobijen putem određenog kriminala (poput iznuđivanja, in-sajderskih trgovanja, trgovine drogom, ilegalnog kockanja, utaje poreza...) je "prljav" novac. On u ovom procesu često menja svoj oblik i prebacuje sa jednog na drugo mesto, te

može biti "oprani" korišćenjem više metoda, što varira u funkciji od kompleksnosti i sofisticiranosti.

Pranje novca je proces koji se može podijeliti u tri osnovne faze, s tim što treba imati u vidu da je ova podjela na faze ipak teorijskog karaktera, te da se u praksi one katkada preklapaju ili neke od njih pak izostaju.

Prva faza je prekidanje direktne veze između novca i nezakonite aktivnosti kojom je stečen i naziva se fazom «ulaganja». U fazi ulaganja, nezakonito stečen novac se uvodi u legalne finansijske tokove. Mnogo je načina na koji se to može ostvariti. Jedan od načina je da se gotovina pribavljena kriminalnim poslovima uplaćuje na bankovne račune, najčešće pod izgovorom neke regularne djelatnosti gdje se plaćanje uglavnom vrši u gotovom novcu, kao što su na primjer restorani, komisijoni, butici itd. Ukoliko se gotovina pomiješa sa prihodima zakonitog poslovanja smanjuje se mogućnost brzog otkrivanja «prljavog» novca. Druga mogućnost je osnivanje lažne ili «fantomске» firme koja ne posluje već služi isključivo za polaganje «prljavog novca». Dalje, velike sume novca se mogu usitniti i pola-

gati na račune u iznosima manjim od zakonskog cenzusa ili iznosima koji nisu sumnjivi i nisu predmet prijavljivanja nadležnim organima. Novac se može prebacivati i u gotovini u države koje nemaju jake sisteme za sprečavanje pranja novca i tamo polagati na račune kod banaka i drugih finansijskih institucija.

Druga faza je faza «raslojavanja» ili faza «prikriivanja». Nakon što je gotovina na neki način ušla u legalni finansijski sistem, naredni korak u procesu pranja novca je raslojavanje koje se ostvaruje prebacivanjem novca sa računa na račune širom sveta. Novac se transferiše mnogobrojnim transakcijama, od kojih mnoge nemaju nikakav smisao ni ekonomsku ili poslovnu logiku, a čiji je glavni cilj da se prikriva veza između novca i kriminalne aktivnosti od koje potiče. Prikriivanje prave svrhe ovih transakcija se može postići prividom da se novac transferiše radi plaćanja roba ili usluga u inostranstvu. Naime, da prebacivanje novca u inostranstvo ne bi bilo sumnjivo, «perači» novca često osnivaju firme u inostranstvu koje se pojavljuju u ulozi dobavljača. Ove firme šalju lažne ili uvećane fakture firmi u kojoj je već došlo do deponovanja «prljavog» novca, s tim da do razmene roba ili usluga ne dolazi uopšte ili se ona odvija u neodgovarajućem broju ili kvalitetu, a jedino što se kreće je novac, koji se prividno u cilju obavljanja zakonite djelatnosti šalje u inostranstvo. Pored ovog, veliki je broj i drugih načina da se novac, kada se jednom nađe na nekom računu transferiše radi prikriivanja njegovog porijekla. Kupovina polisa osiguranja, luksuznih predmeta, automobila, jahti, akcija u preduzećima, investicionih fondova, kao i drugih finansijskih instrumenata, samo su neki od tih načina.

Treća faza, faza «integracije» je posljednja faza u ovom procesu i nakon koje se «prljav» novac pojavljuje kao novac koji potiče od zakonom dozvoljene djelatnosti. Popularan metod integracije «prljavog» novca u legalne finansijske tokove je kupovina nekretnina kao što su poslovne zgrade, skladišta ili stanovi. Davanje u zakup nekretnina je potpuno zakonit posao, a prihod koji se ostvaruje na ovakav način neće biti sumnjiv. Ovakav novac se može investirati u preduzeća koja su u teškoćama koja nakon toga nastavljaju da rade, a dividende i direktorske plate koje se isplaćuju imaju oblik zakonitih prihoda. Jednom, kada novac dođe u ovu fazu, jako je teško, ako ne i nemoguće otkriti njegovo nezakonito porijeklo.¹

INDIKATORI SUMNJIVIH TRANSAKCIJA

Postoji nekoliko indikatora sumnjivih transakcija na koje se obraća pažnja prilikom istrage. Neke od njih su:

- PRILIKOM OTVARANJA RAČUNA

1. Kada klijent iskazuje neuobičajen zahtjev za zaštitom privatnosti, posebno u vezi sa podacima koji se odnose na njegov identitet, djelatnost, imovinu ili poslovanje.

2. Kada klijent odbija ili propusti da naznači prije-

klo sredstava kod svake transakcije čija vrijednost prelazi 15.000E ili kada postoji osnovana sumnja da su sredstva pribavljena iz nelegalnih izvora.

3. Kada ocijeni da je klijent neku transakciju transformisao u više pojedinačnih transakcija, radi izbjegavanja utvrđivanja identiteta.

4. Kada klijent odustaje od naloga radi izbjegavanja utvrđivanja identiteta nakon što je u skladu sa odredbama zakona upoznat sa dužnošću da se identifikuje.

5. Kada klijent ne pokazuje interesovanje za proviziju, druge troškove i rizike transakcije.

6. Kada klijent obavlja transakciju kao ovlašćeno lice, a ne želi da identifikuje stranku u ime koje nastupa, naročito kada stranka u čije ime nastupa ima prebivalište odnosno sjedište van teritorije zemlje.

7. Kada klijent ne može da objasni prirodu svoje djelatnosti.

8. Kada bez osnovanog razloga klijent ima više računa pod istim imenom, ili više podračuna pod različitim imenima.

9. Kada je klijent iz zemlje, ili ima račun u zemlji koja je označena kao rizična, jer ne primjenjuje standarde iz oblasti otkrivanja i sprečavanja pranja novca.

10. Kada je klijent ranije osuđivan za krivična djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja i protiv službene dužnosti.

- U VEZI SA OBAVLJANJEM TRANSAKCIJE

1. Transakcija koju klijent želi da obavi nije u skladu sa finansijskim stanjem i poslovanjem klijenta.

2. Klijent pokazuje interes za kupovinu hartija od vrijednosti za velike iznose bez posebnih analiza ili savjeta brokera ili investicionih menadžera, a takva transakcija nema jasnu finansijsku svrhu.

3. Transakcija koju klijent želi da obavi nije takve vrste koju bi taj klijent očekivano mogao preduzeti, odnosno transakcija nema jasnu svrhu i obavlja se pod neobičnim okolnostima.

4. Klijent kupuje hartije od vrijednosti sa brojnih računa kod banaka gdje je prethodno polagao gotovinu, naročito ako su deponovana sredstva u iznosu koji je nešto manji od iznosa koji podliježe izvještavanju.

5. Klijent vrši transfere novčanih sredstava ili hartija od vrijednosti sa računa na račun, od kojih nijedan nije povezan sa klijentom.

6. Na klijentovom računu iskazuje se iznenađan priliv novčanih sredstava, posebno ako je klijentov račun do tada bio neaktivan, ili uplate nisu u skladu sa njegovim finansijskim stanjem. 7. Na klijentovom računu se iskazuje priliv novčanih sredstava sa računa iz zemalja koje su rizične, jer ne primjenjuju standarde iz oblasti otkrivanja i sprječavanja pranja novca.

8. Na klijentovom računu se iskazuje velik priliv novčanih sredstava dok na računu hartija od vrijednosti nema prometa.

¹ http://www.aspn.gov.me/rubrike/Pranje_novca_i_finansiranje_terorizma/162434/Pranje-novca-i-faze-pranja-novca.html

9. Klijent pokušava da stvori sliku stvarne trgovine hartijama od vrijednosti, a vrši fiktivnu ili simulovanu trgovinu tim hartijama. 10. Predložena transakcija se finansira međunarodnim telegrafskim transferom novca, naročito iz zemalja gdje ne postoji efikasan sistem protiv pranja novca.

- GOTOVINSKE TRANSAKCIJE

1. Uplata ili zamjena za drugu valutu velikih iznosa novčanica malih apoen za novčanice većih apoen, naročito ako to nije uobičajeno poslovanje klijenta.

2. Česta uplata ili veliki broj pohabanih ili oštećenih novčanica.

3. Jednokratna uplata velike sume novca na račun fizičkog lica koja se automatski skida sa računa.

4. Više puta ponovljene uplate manjih iznosa na račun fizičkog lica koje se prenose na jedan račun.

5. Plaćanje poreza u velikim iznosima gotovim novcem.

6. Ponovljene (uzastopne) razmjene novca za stranu valutu u velikim iznosima.

7. Kupovina finansijskih instrumenata (hartija od vrijednosti, polisa osiguranja) u velikim iznosima, za gotov novac.

8. Klijent vrši gotovinske transakcije koje su samo malo ispod zakonom propisanog maksimuma, kako bi izbjegao obavezu izvještavanja.

9. Klijent sprovodi transakcije koje su neuobičajene za njega.

10. Transakcija uključuje neprofitne ili humanitarne organizacije za koje nema neke očigledne ekonomske svrhe, ili gdje ne postoji logična veza između svrhe te organizacije i drugih strana transakcije.

- NEUOBIČAJENE PROMJENE NA RAČUNIMA

1. Otvaranje računa za koji pravo potpisa imaju lica koja imaju pravo potpisa u više firmi, naročito ako su firme povezane.

2. Otvaranje računa gdje pravo potpisa imaju lica koja nisu ni u porodičnoj ni u poslovnoj vezi. 3. Otvaranje računa pravnih lica na koje se uplaćuju iznosi koji nisu u srazmjeri sa obimom poslovanja klijenta.

4. Transakcije koje nemaju ekonomske opravdanosti.

5. Transakcije u vezi sa obavljanjem platnog prometa u zemlji i inostranstvu koje odstupaju od uobičajene djelatnosti klijenta u pogledu robe, iznosa, poslovnih partnera, obima prometa, itd.

6. Učestala avansna plaćanja.

7. Davanje nelogičnih podataka o transakciji bankarskom službeniku.

8. Često naručivanje travelers čekova, često izdavanje kreditnih pisama na velike sume novca.

9. Jednokratni priliv veće sume novca na račun klijenta koji je do tada dugo vremena bio neaktivan, ili uplata na račun u off-shore regionu.

10. Višestruke transakcije više različitih lica na jedan račun bez dovoljnog osnova.

11. Cirkulacija velikih suma novca sa računa na račun u okviru zatvorenog kruga lica.

12. Pokušaj da se otvori račun pod lažnim imenom.

13. Računi na kojima se vrši više uplata manjih suma novca, a skida se jednokratno velika suma. 14. Transakcije koje obuhvataju više računa, pri čemu su neki od njih već duže vrijeme neaktivni.

PONAŠANJE KLIJENATA I ZAPOSLENIH

1. Klijenti otvaraju račun ili obavljaju transakcije opredjeljujući se za filijalu za koju nemaju ekonomskih ili lokalnih razloga za to.

2. Klijenti obavljaju transakcije preko više računa u više filijala bez pravog ekonomskog ili drugog razloga.

3. Klijenti su nervozni, izbjegavaju da odgovore na pitanja vezana za transakciju, zauzimaju odbrambeni stav, nerado se identifikuju; daju lažna dokumenta ili neistinite podatke.

4. Transakcije u velikim iznosima novca od strane javnih funkcionera, službenika ili zaposlenih ili politički eksponiranih lica, koje ne odgovaraju njihovim primanjima, žive iznad svojih primanja i položaja.

5. Klijent traži pomoć lica za popunjavanje dokumenata prilikom otvaranja računa ili ne može da pruži neophodne podatke.

6. Klijent ne zna ili nije u mogućnosti ili ne želi to pružiti podatke koji se odnose na vrstu djelatnosti ili vlasnike firme.

7. Iz dokumenta se ne vidi jasno identitet vlasnika i/ili lica ovlašćenih da zastupaju firmu.

8. Predstavnici firme koja je registrovana na teritorijama tzv. zemalja visokog rizika ili off-shore regiona žele da otvore račun.

9. Policijski ili drugi izvori su označili osnivače kompanije kao sumnjive.

10. Postoje osnovani razlozi koji ukazuju da su podneseni dokumenti za otvaranje računa falsifikovani ili se ne može provjeriti njihova vjerodostojnost.

11. Klijent insistira da se transakcija brzo realizuje.

12. Klijent tvrdi da je novac čist i da nije opran, a da ga niko o tome ne pita.

13. Klijent odbija da pokaže lična dokumenta.

14. Klijent pita o postojanju činjenica koje ukazuju na njegovu želju da izbjegne obavezu obavještavanja.

15. Klijent predaje na uvid samo kopije ličnih dokumenata.

16. Klijent pokušava da dokaže svoj identitet upotrebom nekih drugih dokumenata koja nisu uobičajeni lični dokumenti.

17. Klijentova dokumentacija ne sadrži uobičajene podatke kao npr. broj telefona, adresu...

18. Klijentova lična dokumentacija je nova ili skoro izdata.

- UVOZNIK/IZVOZNIK/ROBA

1. Preduzeće je ranije bilo u carinskom prekršaju.

2. Preduzeće je osnovano nedavno i obavilo je znatan broj uvoznih/izvoznih poslova za kratak period.

3. Preduzeće koristi usluge sumnjivog špeditera ili transportnog preduzeća.

4. Poznato je da preduzeće ima finansijskih problema.

5. Preduzeće nije specijalizovano za trgovinu, a povremeno se njome bavi.

6. Preduzeće koje je specijalizovano za uvoz ili izvoz proizvoda iz određenih zemalja mijenja izvor nabavke ili destinaciju svojih proizvoda.

7. Preduzeće odlučuje da promjeni mjesto carinjenja.

8. Roba se uvozi iz zemlje koja je poznata kao izvor ili tranzitna zemlja za narkotike.

9. Preduzeće ne postoji u carinskom registru.

10. Roba je uvezena ili izvezena neuobičajenim ili indirektnim putem.

11. Vrijednost robe je slična ili niža od transportnih troškova.

12. Broj pečata ne odgovara broju upisanom u carinsku dokumentaciju.

13. Pečati su nečitki ili su suviše čitki.

- PUTNIK/VOZILO

1. Novac ili roba nisu propisno prijavljeni carinskim organima kako zakon nalaže.

2. Izgled putnika nije u skladu sa svrhom putovanja koju je naveo.

3. Putnik putuje javnim prevozom sa kartom u jednom pravcu.

4. Putnik koristi iznajmljeno vozilo.

5. Vozač je izuzetno kooperativan ili nudi podatke za koje ga niko ne pita.

6. Putnikov pasoš je nedavno izdat.

7. Putnik koristi isti let ili putuje po ustaljenom rasporedu.

8. Putnik daje neodređena ili nepotpuna objašnjenja o svrsi putovanja i datumu povratka.

9. Odredište je poznato kao izvorna lokacija narkotika ili drugih nezakonitih aktivnosti.

10. Postoje znaci prepravki ili izmjena na vozilu što može ukazati na tajne pregrade.

- GOTOVINA NASUPROT REALIZACIJI

1. Koristi se u računovodstvu kod velikih preduzeća pri likom prodaje robe (usluga). Obično se transakcija obavlja, promet se prijavljuje čak i ako nije stigla nikakva uplata. Isto važi i za troškove poslovanja. Naizgled legalne aktivnosti preko kojih se može usmjeriti gotovina na poslovni račun su npr: poslovi na tržištu hrane, restorani i hoteli, barovi, noćni klubovi i sl. Dešava se npr. i da se vrše pojačane uplate dnevnih pazara i kad se ne obavlja djelatnost.

- BILANS STANJA (IMOVINA, SREDSTVA, OBAVEZE I KAPITAL)

1. Knjigovodstveni bilans predstavlja odraz veličine kapitala koji je angažovan u određenom poslu, pozajmice, kao i podatke ko su kreditori, neraspoređenu dobit koja

predstavlja poslovnu predistoriju kompanije, imovinu angažovanu u tom poslu itd. Utvrditi ko sve ima udio u vlasništvu i pozajmicama. Uvijek postoji sumnja ukoliko knjigovodstveni bilans nije usklađen sa poreskim prijavama.

2. Koliko novca troši poreski obveznik, gdje ga je zaradio i od čega se izdržava? Ako ne može da dokaže da je imovina plaćena iz prihoda poslovanja, onda postoje drugi izvori sredstava. Ako ukupni depoziti u bankama nadmašuju prijavljeni promet a obveznik ne može da dokaže odakle je novac došao, odmah se javlja razlog za provjeru. Uopšte, uvijek kada se ne može dokazati izvor sredstava treba vršiti provjere.

3. Promet ostvaren u gotovini ima tendenciju upotrebe za nove investicije, ili lične potrebe, a sljedeći korak bi bio da se novac vrati nazad u neku firmu odakle se može koristiti ne izazivajući sumnju, odnosno da se izvor novca može lako objasniti.

4. Da li je gotovina evidentirana u prometu, i da li je gotovina zajedno sa čekovima deponovana u bankama? Ako nije, provjeriti račun u bankama zbog mogućih neobičnih transakcija, provjeriti robu koja se uzela za ličnu upotrebu, i da li su ovi iznosi uključeni u ukupan promet.

5. Razmotriti veće i neobične stavke na računima (otpis) i vidjeti da li su prethodno prijavljene kao prihod. Ako je u pitanju otpisivanje sa računa akcionara, poreskog obveznika ili kontrolisanog stranog lica, obavezno provjeriti.

6. Da li su poslovni ili su u korist nekog akcionara ili službenika? Da li se troškovi za nabavku luksuznih artikala odnose na potrebe poslovanja ili su u korist vlasnika?

7. Obavezna provjera, posebno kod velikih firmi koje imaju svoje pomoćne kompanije koje se nalaze u stranim zemljama. Isto tako ako se sredstva obavezno prebacuju drugim licima. Posebno je važno kontrolisati firme gdje je vlasnik istovremeno i direktor ili službenik, jer postoje transakcije između dvije strane (vlasnika i firme), i treba utvrditi da li se one tretiraju u skladu sa principom dužine ruke tj. U razumnim uslovima kao da strane u transakciji nisu uopšte povezane.

7. Korišćenje znatno niže ili znatno više marže od uobičajene za određenu djelatnost.

- OPŠTI INDIKATORI SUMNJIVIH TRANSAKCIJA

1. Klijent donosi veliki iznos gotovog novca sa namjerom da obavi transakcije.

2. Poslovne transakcije klijenta nisu u skladu sa njegovim poznatim prihodima i imovinom.

3. Klijent daje nejasna objašnjenja o izvoru prihoda ili gotovog novca koje koristi u poslovnim transakcijama.

4. Klijent tvrdi ili navodi da prihod ili gotov novac potiču iz nezakonitih izvora.

5. Već postoje podaci da je klijent možda umiješan u nezakonite aktivnosti.

6. Klijent traži da plaća u ratama kako bi izbjegao plaćanje iznosa gotovog novca koji podliježe izvještavanju

7. Klijent zahtijeva da izvještaj o gotovinskoj transakciji

ne bude sačinjen ili odbija da obavi transakciju nakon što sazna je izvještaj obavezan.

8. Transakcija koju klijent obavlja nije u skladu sa njegovom uobičajenom poslovnom praksom. 9. Klijent želi da kupi imovinu ili obavi posao u ime nekog drugog lica kao na primjer poznanika ili rođaka (osim svog supružnika).

10. Klijent ne želi da se njegovo ime nađe na bilo kom dokumentu koji bi ga doveo u vezu sa datom poslovnom transakcijom.

11. Klijent daje neadekvatno objašnjenje zbog čega u posljednjem trenutku mijenja imena lica koja koristi u vezi sa transakcijom.

12. Klijent pregovara o obavljanju poslova po tržišnoj cijeni ili cijeni većoj od tražene, ali zahtijeva da u dokumentima bude navedena manja vrijednost, plaćajući razliku u cijeni ispod tezge.

13. Klijent plaća avans velikim iznosom gotovog novca, dok se ostatak finansira iz neuobičajenog izvora ili ošfor banke.

14. Klijent kupuje imovinu, posebno nekretnine, na neviđeno.

15. Klijent kupuje imovinu ili investira u nekretnine u kratkom vremenskom roku i ne djeluje mnogo zainteresovan za lokaciju, stanje ili projektovane troškove popravke date imovine.²

BORBA PROTIV TERORIZMA I PRANJA NOVCA U MEĐUNARODNIM OKVIRIMA

Shvativši realnu opasnost od organizovanog kriminala međunarodnog karaktera, međunarodna zajednica razvila je strategiju opšte borbe protiv protiv kriminaliteta koji obuhvata između ostalog i pranje novca. S tim uvezi donijeta su sledeća dokumenta:

UN:

1. Konvencija protiv nedopuštene trgovine opojnim drogama i psihotropnim supstancama-Bečka konvencija.
2. Konvencija protiv međunarodnog kriminala
3. Konvencija protiv korupcije
4. Konvencija za suzbijanje finansiranja terorizma iz 1999. godine

EU:

Evropska Unija usvojila je Četvrtu direktivu za sprečavanje upotrebe finansijskih institucija u svrhu pranja novca i finansiranje terorizma. Direktiva je stupila na snagu 25. Juna 2015. godine.

MANIVAL:

(Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and the Financing of Terrorism) – Komitet Savjeta Evrope osnovan sa ciljem da se kroz process međusobnog ocjenjivanja vrši usklađenost Sistema za bor-

bu protiv pranja novca i terorizma.

FATF:

Međunarodno tijelo osnovano u Parizu 1989. godine sa ciljem razvoja i unapređenje politika za efikasnu borbu protiv terorizma.

BAZELSKI KOMITET:

Bazelski komitet služi za superviziju banaka, čiji je cilj međunarodna saradnja, poznavanje i praćenje stranaka banke. Egmont Grupa, formirana 1995. godine u Briselu, udruženje finansijskih obavještajnih službi (FOS) iz cijelog svijeta je svoju definiciju FOS dopunila 2004. godine tako da sada glasi: "...centralna, nacionalna agencija nadležna primanje (i gde je moguće traženje), analiziranje i prosleđivanje nadležnim organima izveštaja o finansijskim transakcijama: (i) za koje se sumnja da su u vezi sa prihodima stečenim kriminalom, ili (ii) koji su predviđeni nacionalnim zakonodavstvom, u cilju borbe protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

Konvencija Saveta Evrope (SE) o pranju, traženju, zaplijeni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom (ETS 141) iz 1990. godine je u maju mesecu 2005. godine zamjenjena novom, sveobuhvatnom Konvencijom o pranju, traženju, zaplijeni i konfiskaciji prihoda stečenih kriminalom i o finansiranju terorizma (ETS 198). Nova Konvencija donosi obaveze za države članice da uspostave sveobuhvatan režim na planu otkrivanja i sprečavanja finansiranja terorizma, zaplijene i konfiskacije sredstava namenjenih za finansiranje terorističkih akata i organizacija, kao i obavezu obezbeđivanja efikasne međunarodne saradnje na ovom planu.³

Finansiranje terorizma

Sprečavanje finansiranja terorizma nije nov koncept. Šezdesetih godina dvadesetog vjeka, obavještajne i bezbjedonosne strukture u mnogim zemljama su koristile ovakav način borbe protiv subverzivnih organizacija. Velika Britanija u borbi protiv terorističkih organizacija u Sjevernoj Irskoj je postigla značajne rezultate usvajajući ovakvu strategiju, Njemačka i Italija su usvojile sličan pristup u odnosu na svoje probleme itd.⁴ Međunarodna konvencija o suzbijanju finansiranja terorizma u članu 2. definiše finansiranje terorizma kao «...na bilo koji način, neposredno ili posredno, nezakonito i namjerno, obezbjeđivanje ili prikupljanje sredstva sa namjerom da se ona upotrebe ili znajući da će biti upotrebljena, u cjelini ili djelimično, radi činjenja...» terorističkih akata. U cilju definisanja terorizma Konvencija u Aneksu donosi niz međunarodnih konvencija koje se od-

² <http://www.aspn.gov.me/rubrike/indikatori-sumnjivih-transakcija/89936/13228.html>

³ Internet, <http://conventions.coe.int/Treaty/EN/cadreprincipal.htm>, 05. jul 2005. Srbija i Crna Gora je potpisala ovu Konvenciju 16. maja 2005. u Varšavi.

⁴ Professor Barry A. K. Rider, The financial war on terrorism, Proceedings of the Swiss EAPC/PIF Workshop "Combating the Financing of terrorism", 27 to 28 November 2003, Geneva, Switzerland

nose na ovo pitanje ali daje i svoju definiciju terorizma kao «djela čija je svrha da zastraši stanovništvo, ili da primora neku vladu ili međunarodnu organizaciju da poćini ili se uzdrži od ćinjenja nekog djela».⁵

Finansiranje terorizma se ćesto poistovećuje sa fenomenom pranja novca. Pranje novca je proces prikriivanja izvora sredstava koja potiću iz krivićnog djela kroz niz finansijskih operacija kako bi se profitiralo iz njih. S druge strane finansiranje terorizma je prikupljanje i distribucija sredstava sa namjerom da se iskoriste za vršenje teroristićkih akata. Zajednićka komponenta su finansijske transakcije tj. instrumenti koji se koriste u oba slućaja su isti, kao i mehanizmi koje drćzave imaju na raspolaganju u borbi protiv ovih pojava.

Finansiranje terorizma se sastoji od nekoliko faza koje karakterišu razlićiti ućesnici i razlićiti mehanizmi, a svaki od njih moće biti ranjiv na razlićite instrumente otkriivanja i sprećavanja.

Poćetna faza je faza prikupljanja ili akumulacije sredstava iz viće razlićitih izvora i na viće razlićitih naćina. Sredstva mogu poticati iz zakonitog poslovanja kompanija koje su povezane pa ćak i voćene od strane teroristićkih organizacija ili pojedinaca. S druge strane, sredstva mogu poticati od krivićnih djela kao što su trgovina drogom, otmice, iznude, prevare itd. Donacije od strane pojedinaca koji podrćavaju ciljeve teroristićkih organizacija, kao i dobrotvorni fondovi koji namjerno ili nenamjerno prikupljaju sredstva i kanališu ih prema teroristićkim organizacijama takoće predstavljaju znaćajan izvor ovih sredstava. Poseban oblik finansijske podrćke teroristićkim organizacijama, koji ekspert i ćesto stavljaju na prvo mesto po vaćnosti jeste podrćka od strane drćzava i organizacija sa dovoljno razvijenom infrastrukturom da prikupe sredstva i stave ih na raspolaganje teroristićkim organizacijama.⁶

Sledeća faza finansiranja terorizma je prenos ovih sredstava ćelijama teroristićkih organizacija ili pojedincima radi njihovog operativnog koriććenja. Obavještajni rad je pokazao da su mećunarodni elektronski transferi izmeću banaka ili remitenata novca kao što je Western union ćesto koriććeni mehanizmi za prenos ovih sredstava. Koriććenje dobrotvornih organizacija je pogodno ne samo za prenos novca već i oruća, zaliha pa ćak i ljudstva teroristićkim grupama koje operišu u ratnim zonama i drćzavama zahvaćenim pobunama i bezakonjem. Alternativni sistemi ili mreće za prenos novca kao što su indijska «hawala», pakistanski «hundi» ili kineski «ćit» ili «ćop», koji funkcionišu u okviru strogo definisanih rasnih, plemenskih ili nacionalnih grupa su, takoće jako ćesto koriććeni naćin transfera ovih sredstava.⁷ Na kraju, novac se ćesto prenosi do svojih

krajnjih korisnika i preko kurira i krijumćarenjem gotovine preko drćzavnih granica. Nakon prijema ovih sredstava u ćelijama ona se mogu ponovo ćuvati ili iskoristiti za trenutnu akciju.

Poslednja faza ovih sredstava je njihova upotreba. Kupovina eksploziva za pojedinaćnu samoubilaćku akciju pa do upotrebe sredstava za ćitav niz aktivnosti kao što su: podrćka redovnim aktivnostima ćelija (kupovina hrane ili iznajmljivanje vozila i stanova), nabavka oruća i eksploziva, obezbjećivanje skrovića i medicinske njege, finansiranje kampova za obuku, objavljivanje propagandnog materijala, kupovina kompjutera i telekomunikacione opreme ili plaćanje politićke podrćke i utoćista u za to pogodnim drćzavama. S obzirom na iznose novca koji cirkulišu kroz svjetski finansijski sistem, iznos novca koji je utroćen za konkretan teroristićki akt moće zaista izgledati trivijalno, a otkriivanje takvog novca se moće ućiniti skoro nemogućim, posebno ako se ima u vidu da dio tih sredstava dolazi iz legalnih izvora.

ZAKLJUĆAK

Jedna od posledica rata u Bosni i Hercegovini jeste organizovani kriminal, pranje novca te finansiranje teroristićkih aktivnosti. Kao tranzitna zemlja, pogoćena ratom, siromaštvo i mnoštvo podjela postali smo pogodno tlo za razvoj raznih oblika kriminaliteta. Neefikasni drćzavni organi, pravda koja je spora i nedostićzna, politićka prepucavanja i lica pridošla tokom rata koja su svojim nastanjanjem poćela sa širenjem ideologije vehabizma i mrćnje sasvim nesmetano, dio su svakodnevnice svih graćana ove zemlje. Proces pranja novca i finansiranja terorizma je jedan zatvoreni krug koji ne prestaje, usprkos naporima mnogih svjetskih i evropskih drćzava. Peraći novca i finansijeri terorizma koriste pravne praznine i nedorećenosti pravnih poredaka kako bi vrćili svoje kriminalne aktivnosti i na taj naćin sticali protivpravnu imovinsku korist. Problem ne predstavlja donošenje pravnih propisa koji će regulisati ovu oblast, nego njihova implementacija. Takoće, potrebno je podizati svijest i edukovati nosioce aktivnosti na planu sprjećavanje i finansiranja terorizma. Zaćtita od terorizma obaveza je drćzave u njenoj temeljnoj funkciji obezbjećivanja uslova za miran i siguran život svih njenih graćana

Iako pitanje finansiranja terorizma ne predstavlja osnovni problem pojave teroristićkih organizacija, niti teroristićkih aktivnosti, ipak ono predstavlja jednu od jaćih karika.

Slabljenjem te centralne taćke bi uveliko dovelo i do efikasnijih rezultata u borbi protiv terorizma.

⁵ "Slućbeni list SRJ – Mećunarodni ugovori", broj 7/2002

⁶ FATF, Report on Money Laundering Typologies 2001-2002, Internet, http://www1.oecd.org/fatf/pdf/TY2002_en.pdf, 07. jul 2005.

⁷ Lissa C. Carroll, <http://www.interpol.com/Public/FinancialCrime/MoneyLaundering/EthnicMoney/default.asp>, 19. jun 2005

LITERATURA:

Barry, A. K. Rider. (2003). *The financial war on terrorism*, Proceedings of the Swiss EAPC/PfP Workshop „Combating the Financing of terrorism”, Geneva.

Denis, P., Sunčica, V. *Pranje novca i finansiranje terorističkih aktivnosti sa osvrtom na ulogu finansijsko-obavještajnog odjela*.

Službeni list SRJ, Međunarodni ugovori, broj 7/2002.

www.aspn.gov.me/rubrike/Pranje_novca_i_finansiranje_terorizma/162434/Pranje-novca-i-faze-pranja-novca.html.

www.oecd.org/fatf/pdf/TY2002_en.pdf.

www.conventions.coe.int/Treaty/EN/cadreprincipal.htm, 05. jul 2005. Srbija i Crna Gora je potpisala ovu Konvenciju 16. maja 2005. u Varšavi.

The concept of money laundering and terrorist financing

Darko Trifunović

Ph. D of Security Studies, Professor at Faculty of Security Studies, Belgrade, Belgrade, Serbia

Suzana Todorovic

Master of Security Studies, Ministry of Trade and Turism, Government of Republic of Srpska, Banjaluka, Bosnia and Herzegovina, suzana.todorovic@mtt.vladars.net

Zoran Jankovic

Ph. D of Security Studies, Assistant of Police Commander, Banja Luka, Banja Luka, Bosnia and Herzegovina, jankoviczoka@hotmail.com

Abstract: The process of money laundering includes all illegal activities aimed to conceal the true source of money. Money laundering and terrorist financing is definitely closely related because in most of the cases the money resulting from this process used for financing of terrorist activities. The concept of money laundering applies to all types of post-criminal activities aimed to conceal material gain or values acquired illegally, by investing in the financial and non-financial system with the final goal of their legalization (Cindori, 2010:6). By the process of money laundering, the perpetrators conceal the true origin and ownership of these funds-money, other property or rights acquired by criminal activity. Although the funds acquired by this process will never be legal within the frameworks of law, the process of money laundering will be ultimately successful only when it is able to conceal its true source or ownership. Since money laundering includes any money acquired from a certain type of criminal offence and therefore there is a close relationship between the concept of money laundering and criminal activities of any kind. In this sense, terrorist financing is a specific form of financial crime. Essentially, terrorist financing includes search, collection or provision of funds with the intention to be used for financing of terrorist act or organization.

Keywords: terrorism, money laundering, financial system.